

בהמשך למה שהבאתם במדור 'ניצוצי רבי' גיליונות שביעי-של-פסח וש"פ קדושים (תשי"ח-ט) אודות עניין החלומות, רציתי למסור לכם מעשה פלאי ששמעתי מבעל המעשה בעצמו: מספר הנגיד החסידי הרב לוי שי' מוצקין (ממלכורן, אוסטרליה): לילה אחד חלמתי שהנני מתפלל מנחה במניין של הרבי בזאל (=באולם) הקטן, ופתאום הרבי מסתובב אלי, ומראה לי בידו הק' על אברך אחד שהיה נוכח שם (שלפני שנים רבות למד עמי בכיתה אחת בישיבת 'אוהלי תורה'), ואמר לי הרבי: "מען דארף עם ארויסהעלפן" (=צריך לעזור לו). עד כאן החלום. קמתי משנתי באמצע הלילה, ויהי לפלא בעיניי. האמת היא שכבר כמה וכמה שנים שלא היה לי שום קשר איתו, רק ידעתי שהוא שליח באיזה מקום, וחשבתי הלוא דבר הוא. מיד חיפשתי את מספר הטלפון שלו, והתקשרתי אליו. לא סיפרתי לו על החלום, רק דיברנו על דא ועל הא. אחר-כך שאלתיו איך המצב בפרנסה וכו', וענה שב"ה הכול בסדר. לחצתי עליו, ושאלתי: האם אתה בטוח? ואז פרץ בבכי, וסיפר לי שלפני יומיים קיבל הודעה מהבנק, שלוקחים ממנו את ה'בית חב"ד'. שאלתי בכמה כסף מדובר, ונקב בסכום (כמה עשרות אלפי דולרים), ומיד שלחתי לו את כל הכסף. עד כאן המעשה.

ר' זלמן וואסרמן, ברוקלין, נ.י.

(13) וראה בעניין דמות הרבי בחלום ב'התקשרות' גיליונות: תרפא, תרפד, תרחצ.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשלה

ערב שבת-קודש
פרשת עקב
כ"א במנחם-אב ה'תשס"ח

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישע' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"א במנחם-אב ה'תשס"ח – כ"ח במנחם-אב ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"א במנחם-אב	הלי תעניות פרק ה. הלי מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הלי גניבה. פרק ח.	מ"ע נט. ספר משנה תורה: הלכות מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.
ש"ק	כ"ב במנחם-אב	פרק ג-ד. תורת חכם וגוי. ספר נשים והוא ספר רביעי.. הלי אישות.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ט.	שם: פרק ג-ד. מ"ע ריג.
א'	כ"ג במנחם-אב	פרק ב-ד.	הלי גזילה ואבידה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע ריג.
ב'	כ"ד במנחם-אב	פרק ה-ז.	פרק ב.	מל"ת שנה.
ג'	כ"ה במנחם-אב	פרק ח-י.	פרק ג.	מל"ת שנה.
ד'	כ"ו במנחם-אב	פרק יא-יג.	פרק ד.	מל"ת שנה.
ה'	כ"ז במנחם-אב	פרק יד-טז.	פרק ה.	מל"ת רסב.
ו'	כ"ח במנחם-אב	פרק יז-יט.	פרק ו.	מל"ת רסב.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן זריחה	זמן זריחה ותפילין	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"א במנחם-אב	3:58	4:53	6:14	5:16	9:24	12:44	1:16	7:17.7	7:43
ש"ק, כ"ב במנחם-אב	3:59	4:53	6:14	5:17	9:25	12:43	1:16	7:16.5	7:42
א', כ"ג במנחם-אב	4:00	4:54	6:15	5:17	9:25	12:43	1:16	7:15.4	7:41
ב', כ"ד במנחם-אב	4:01	4:55	6:16	5:18	9:25	12:43	1:15	7:14.2	7:39
ג', כ"ה במנחם-אב	4:03	4:56	6:16	5:19	9:25	12:42	1:15	7:13.0	7:38
ד', כ"ו במנחם-אב	4:04	4:57	6:17	5:20	9:25	12:42	1:15	7:11.8	7:37
ה', כ"ז במנחם-אב	4:05	4:58	6:17	5:20	9:26	12:42	1:14	7:10.6	7:36
ו', כ"ח במנחם-אב	4:06	4:58	6:18	5:21	9:26	12:42	1:14	7:09.4	7:34

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"י	הדה"י	צה"י	הדה"י	צה"י	הדה"י	צה"י	הדה"י
עקב	6:39	7:52	6:55	7:54	6:47	7:54	6:56	7:53
ראה	6:31	7:43	6:46	7:45	6:38	7:45	6:48	7:44

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב
 כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169
 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il
 ISSN 0793-7474

אך לפועל, דברים שמסר הרבי כ"הוראה לרבים" בשיחה מוגהת¹⁰, להוסיף את הפסוקים הללו, תוקפם הוא דבריו בקשר לספר המנהגים¹¹ "דבר המו"ל בדפוס לרבים ולדורות", ולו רצה הרבי לשנותם לרבים - היה עושה גם זאת בשיחה מוגהת.
 על כן ברור שיש להוסיף את הפסוקים הללו כפי ההוראה המוגהת, וההנהגה האחרת נשאר לנו ללימוד ולעיון בלבד, וה' יאיר עינינו.

כתב אדמו"ר הזקן

יורשה לי להעלות עוד מקור (שכמדומני טרם הוזכר¹²) בקשר לכתב אדמו"ר הזקן:
 במכתבו הכללי מיום 'בשם השם ה'תשמ"ב' (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 584) מציע הרבי לכל אחד ואחת מבני-ישראל, קניית אות "בספר-התורה הכתובה כל אחד ואחד לפי דרכו. בכתב האשכנזים, או הספרדים, או דהארז"ל וכו' " [ההדגשה שלי]. כאשר הכוונה בתיבת וכו' ברורה - כתב אדמו"ר הזקן, והוא על-דרך 'מבצע בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה' שהכריז הרבי (בשיחת ש"פ במדבר תשל"ד - לקוטי שיחות כרך יג עמ' 213) בלשון זו: "להשתדל שבכל בית יהי' ספרי קודש (על-כל-פנים חומש, תהלים, סידור תפילה וכו' [ההדגשה שלי]. והכוונה כמוכן לספר התניא], שגם זה מוסיף בשמירת הבית ואנשיו".

בשני העניינים, מכיוון שהדברים נאמרו ונכתבו לכלל-ישראל, ויועדו להפצה בחוגים רחבים ביותר, לא הודגש שם ע"י הרבי הנושא החב"די (למרות שגם הוא שייך לכלל-ישראל: בעניין ספר התניא - ידוע, ובעניין הכתב - מפורש כן באג"ק חט"ו עמ' שטז).
 תורה להרה"ח ר' מענדל שי' ווכטר.

י.ש. גינבורג, רב היישוב עומר

עוד בדבר קידוש על י"ש

בהמשך למה שנרפס בנושא בגיליון פרשת מטות (תשל"א עמ' 16):
 בשנת ה'גזירה' על משקה (תשכ"ג) בחודש מנחם-אב, נכנס ל'יחידות' אחד החסידים, שהיה בגיל שבעים ויותר. בצאתו סיפר לי:
 בעת ה'יחידות' שאלתי את הרבי: היות שזה כבר עשרות בשנים שהנני נוהג לקדש על י"ש בשבת ביום, אך עכשיו, לאחר השיחה בנוגע ל'משקה', חוששני שאם אעשה קידוש בבית-הכנסת על י"ש, הבחורים וכו' יורקו עליי מגבות, והנני שואל מה לעשות.
 אמר לי הרבי: אלה שיורקו את המגבות - צודקים! (עד כאן דבריו).
 הרי מפורש יוצא מפי כוהן גדול, שאפילו בגיל שבעים ומעלה אין רוח חכמים נוחה לקדש על י"ש.
 הרב יהודה לייב גרונר, ברוקלין נ.י.

10 מאור ליום ועש"ק, ער"ח מנ"א תשל"ד, לקוטי שיחות כרך יג עמ' 278 (או ובשנת תשל"ז אכן הוסיף את הפסוקים הללו).
 11 צילום כ"ק נדפס בס' 'מאוצר המלך' ח"א עמ' 362.
 12 בדיונים ב'התקשרות' גיליונות רלו, טט

הפטרת מסעי/ כתב אדמו"ר הזקן / גזירת ה'משקה' / עוד על חלום

הוספת פסוקי ראש־חודש להפטרת מסעי

בקובץ 'הערות הת' ואנ"ש' היוצא לאור בבית חיינו¹, טרח הת' ישראל שי' גרנובטר וסקר את כל הידוע מהוראות והנהגות הרבי בעניין אמירת ההפטרה בכל הפעמים שראש־חודש מנחם־אב חל בשבת קודש. מסקנתו היא, שיש לנהוג כפי ה'משנה אחרונה' ולא לומר את הפסוקים דשבת ראש־חודש אלא רק את הפטרת 'שמעו', כפי שנהג הרבי בפעם האחרונה שהיתה קביעות זו לפני ג' תמוז - בשנת תשמ"א.² אמנם יש להדגיש, שהנדפס בראשונה בקונטרס י"ב תמוז תשי"ב (וממנו בספר המנהגים³), לומר הפטרת 'שמעו', ללא הזכרת תוספת הפסוקים בסופו, הוא רק העתקת קטע מ'רשימת היום', מה ששמע בשעתו מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע⁴ ללא תוספת ומגרעת, ואין מזה ראייה לשלול הוספת הפסוקים הללו.⁵ ומה שנהג אחרת בשנת תשמ"א⁶, הרי הודיע בו ביום (אמנם רק לגבי פרט אחר, מה שהקדים ל'שמעו' את 'דברי ירמיהו') ש"אין זו הוראה לרבים"⁷. הקושי הגדול יותר, לכאורה, הוא מכך שבנפרד, לאחר מכך⁸, הכחיש בתוקף את מה שפרסמו (ביומן, ודנו בקבצים על כך) שהוסיף אז את הפסוקים הללו, והטעים כי למנהג חב"ד אין מפטירים 'השמים כסאי' אלא 'שמעו'⁹.

(1) גיליון שעא, ש"פ מסעי תשס"ח עמ' 81 (חלק מהמקורות הובא להלן).

(2) ספר המאמרים תשי"ז עמ' 266.

(3) עמ' 33.

(4) יומן מוצש"ק, ט' מנ"א תר"ץ. נדפס במלואו ב'רשימות היומן' עמ' ז, ועם פענוחים בעמ' קנה.

(5) כדברי הרבי להרב שמואל זלמונו (בשנת תשי"ד, 'ימי בראשית' עמ' 201 הערה 3) שאם ישאלוהו יענה שצריך לאומרו, אלא שכיוון שלא אמר לו זאת מו"ח בשעתו - אינו אומר זאת בעצמו ברבים (ובשנת תשי"ז אף הורה שלא לאומרו, שם עמ' 200). וכפי שהעתיק הרבי את רשימת היומן גם בשיחה דתשל"ד דלהלן.

(6) ומעניין שדווקא באותה שבת (שבה לא אמר מאומה מהפטרת ר"ח) דיבר על כך שאין לשלול לגמרי את הדעה השניה, כי גם היא 'דברי אלוקים חיים', והיא דעת הרמ"א, ש"יוצאים ביד רמ"א".

(7) שיחות קודש תשמ"א ח"ד עמ' 283. וכמו בהפטרת פ' בראשית ופ' החודש ועוד, שבהן מנהג האדמו"ר (בקביעות) שונה מהמנהג לרבים.

(8) בשיחת ש"פ וראי תשמ"ב - 'התוודעויות' ח"ב עמ' 747. שם חזר על כך שאמירת 'דברי ירמיהו' אינה הוראה לרבים.

(9) ואולי חסר משהו ברשימת ההנחה, והכוונה כ"ל הערה 5, כיוון שאדמו"ר מהוריי"צ לא אמר במפורש להוסיף זאת. וסוף סוף, גם זה 'מנהג חב"ד' - כרבים ממנהגי האדמו"ר שאינם הוראה לרבים (ראו ס' המנהגים עמ' 74).

אכילה שממשיכה מלמעלה מהשתלשלות עד לגשמיות

מצוות ברכת המזון והתחלת הפרשה שבה נכתבה רומזים שדווקא קבלת עול שלמעלה מטעם ודעת הוא הכלי לגילוי מלמעלה מהשתלשלות • הגילוי מלמעלה שעל־ידי הירידה בגלות נעלה יותר, והכוונה היא בהמשכה למטה • על־ידי אכילה עם ברכה ממשיכים את שורש החיות שבמאכל, וממנו נמשך חיות לנשמה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שכורתים ברית ביניהם . . . שיתייחדו ויתקשרו באהבתם בקשר נפלא ולמעלה מן הטעם ודעת, אף שעל־פי הטעם והדעת היה צריך לפסוק האהבה וכו"¹.

ועניין זה נעשה על־ידי העבודה באופן של "והיה עקב תשמעון", כפירוש רש"י "אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון" - שזוהי עבודה שלמעלה מטעם ודעת, כי מצד טעם ודעת, יש מקום לחלק בין מצוות חמורות למצוות קלות, מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם להבירו, וכיוצא בזה, וכדי שיהיה "עקב תשמעון", גם ב"מצוות קלות שאדם דש בעקביו", הרי זה דווקא על־ידי עבודה מצד קבלת עול שלמעלה מטעם ודעת.

וזהו "והיה עקב תשמעון וגו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית גו' אשר נשבע גו'" - שכאשר העבודה היא למעלה מטעם ודעת ("עקב תשמעון"), נעשית גם ההמשכה למעלה באופן כזה ("מדה כנגד

א. אחד העניינים העיקריים בפרשת השבוע הוא - "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך וגו"¹, שזוהו עניין עיקרי וכללי בחיי האדם, שהרי על־ידי האכילה נעשה חיות וקיום האדם, ומה גם שאכילה כוללת כל צרכי האדם², וכשהאדם מקבל צרכיו, הרי זה בדוגמת עניין השביעה, ואז צריך לברך להקב"ה כו'.

ויש לבאר גם הקשר והשייכות של ברכת המזון ("ואכלת ושבעת וברכת גו'") עם התחלת הפרשה - "והיה עקב תשמעון וגו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית גו' אשר נשבע גו'":

מבואר בדרושי חסידות³ שכללות עניין "ברית" ו"שביעה" ("הברית גו' אשר נשבע") הוא המשכה שלמעלה מהשתלשלות - "כמו למשל שני אוהבים

(1) ה, יו"ד.

(2) ראה רמב"ן פרשתנו יו"ד, יח.

(3) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תצט. ד"ה והי' עקב תרע"ג (המשך תער"ב ח"א ע' שנה ואילך). תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 276 ואילך).

(4) לקו"ת נצבים מד, ב - הובא בלקו"ת פרשתנו טו, ג.

מדה⁵ - המשכה שלמעלה מהשתלשלות ("ושמר גו' את הברית גו' אשר נשבע גו').

ועניין זה מודגש גם בברכת המזון:

איתא בגמרא⁶ "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבנו של עולם, כתוב בתורתך (כפרשת השבוע?) אשר לא ישא פנים... והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב⁷ ישא ה' פניו אליך, אמר להם, וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה".

והעניין בזה - כמבואר בדרושי חסידות⁸ שנשיאת פנים ענינה המשכה מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. והמשכה זו נעשית על-ידי עבודתם של ישראל באופן ש"מדקדקים על עצמם כו", שזהו עניין שלמעלה מטעם ודעת, שהרי על-פי טעם ודעת צריך לברך רק על אכילה שיש בה כדי שביעה ("ואכלת ושבעת וברכת"), אלא שאף-על-פי-כך "מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" - מצד קבלת עול שלמעלה מטעם ודעת.

ונמצא, שתוכן עניין ברכת המזון מתאים לתוכן העניין ד"והיה עקב תשמעון גו'" שכתחילת הפרשה - שבשניהם מדובר אודות המשכה מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות שנעשית על-ידי עבודה שלמעלה מטעם ודעת.

ב. ויש להוסיף בכיבוד העניין ש"מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" - בעומק יותר:

ההוספה שבניישראל "מדקדקים על עצמם כו" - אינה יכולה להיות כפי התורה ח"ו. וכיוון שהתורה אמרה "ואכלת ושבעת וברכת", שחייב ברכת המזון הוא באכילה שיש בה כדי שביעה דווקא, על כרחך צריך לומר, שהפירוש ב"מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה", הוא, שעל-ידי העבודה ד"מדקדקים על עצמם" נעשה

5 נדרים לב, א. סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

6 ברכות כ, ב.

7 יו"ד, יז.

8 נשא ו, כו.

9 לקו"ת נשא כו, ד ואילך. ובכ"מ.

אצלם עניין השביעה גם מאכילה בשיעור של "כזית" ו"כביצה", אף שטבע הגוף אינו כן.

ונמצא, שתוכן העבודה ד"מדקדקים על עצמם" הוא - שליטת הנשמה על הגוף, שהנשמה שהיא למעלה מן הגוף, פועלת גם על הגוף להיות שבע גם משיעור כזה שמצד טבע הגוף אין בו כדי שביעה.

וזהו שעל-ידי העבודה ד"מדקדקים על עצמם כו" פועלים את עניין "ישא ה' פניו אליך", המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות - כי, זה שהנשמה שלמעלה מהגוף פועלת בגוף (שנעשה שבע מכזית וכביצה), הוא על-ידך ובדוגמת המשכת הבחינה שלמעלה מלגודת נוספת בעניין זה - שהגילוי שלמעלה מהשתלשלות (נשיאת פנים) הוא באופן שנמשך ופועל למטה בגשמיות דווקא, כשם שהעבודה "מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" היא באופן שנעשה שביעה בגוף הגשמי ממש.

ג. ועוד עניין בהדגשת המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות למטה דווקא שבברכת המזון - בקשר ובשייכות לירידה למטה בזמן הגלות:

איתא בגמרא¹⁰ "הטוב והמטיב (ברכה רביעית בברכת המזון) ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר... אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב כו", והיינו, שמצד עניין הגלות נעשית הוספה בברכת המזון.

והעניין בזה:

כללות עניין הגלות הוא בסיבת החטא - מפני חטאינו גלינו מארצנו¹¹. ובמצב כזה יש צורך בעניין של סליחה ומחילה וכפרה - על-ידי המשכת בחינה שלמעלה מהשתלשלות, כידוע¹² שהפגם שעל-ידי החטא אינו אלא בסדר השתלשלות, והסליחה היא מצד המשכה שלמעלה מהשתלשלות שעל-ידיה נעשה מילוי כל הפגמים. ונמצא, שלולי עניין החטא

10 ברכות מה, ב.

11 נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

12 ראה לקו"ת אחרי כו, ג ואילך. ובכ"מ.

ויש שכתבו¹³, שמנהג זה אין לו מקור בש"ס ופוסקים, ואדרבה מביאים ראייה להיתר מכלל שנשתטח על קברי אבות¹⁴. וכך מהמסופר בזהרה¹⁵, שלחמא בר ליואי לא היה על קבר אביו ליואי כבר י"ב שנה, וכשהודיעו לאביו שבנו לחמא יבוא אליו במהרה, נתעורר בקברו ושמח לקראתו. אף המקפידים בזה, יש להם תקנה על-ידי שישלח מראש שליח לקבר אבות, להודיעם תחילה שהבן רוצה לבוא, ואחר-כך ילך¹⁶.

הנה מקורות שבהן מופיעה דעת הרבי בנדרון:

א) רבנו הזכיר מנהג זה במלאות שבע שנים להסתלקות אביו ז"ל¹⁷, וסיים: "אבל בדורות האחרונים, בגלל בלבול העניינים ובלבול הסדרים כו', ביטלו מנהג זה, אלא שהנהיגו לשלוח תחילה שליח (ולאחר זה הולכים גם בעצמם)".

ב) גם במקור נוסף¹⁸, כנראה במענה לבן הנפטר, מביא הרבי מנהג זה: "באם לא ביקר שם שבע שנים - יש נוהגין [לשלוח] להודיע על הציון (את השמש דבית החיים שי' וכיו"ב) שיבקר שם, ולתרום לצדקה לזכות] נשמתו). אף שהפסק-דין שאין צוקים לזה¹⁹.

ג) מענה²⁰ לאישה שלא ביקרה על קבר אימה יותר משבע שנים, ומצטערת מאוד אם לא תוכל ללכת²¹: "על-פי זה²² תוכל ללכת בערב-ראש-חודש²³ ולאחרי טבילה במקווה²⁴ באתו יום. אלא שתוסיף מקודם לזה בענייני כבוד הנפטרת עליה-השלום [תיקון המצבה - באם יש] צורך בזה]. העיקר: דינגען [=לשכור] באיזה מוסד (כולל חב"ד וכיוצא בזה) שישמרו היארצייט שלה וכי²⁵. ביום הליכתה - תפריש לצדקה לפני ההליכה ולאחריה²⁶."

10 יוסף דעת יו"ד סי' שנה. שו"ת התעוררות תשובה יו"ד סי' קפו. שו"ת שם משמעון הנ"ל. וכ"כ בגשר החיים פרק כט סט"ז, וכן הורה הרה"צ ממנוקאטש בעל ה'מנחת אלעזר' כמ"ש בס' דרכי חיים ושלום סי' תתריב, וכן בשו"ת דברי יואל סי' קד.

11 סוטה לד, ב - יוסף דעת שם, ושו"ת שם משמעון שם. ובשו"ת תירוש ויצהר סי' קמו ובס' שלחן חי עמ' עד דוחים, שהרי לא היו אבותיו ממש, וכן כתב בשו"ת דודאי השדה הנ"ל. וכן י"ל ע"פ מש"כ בשו"ת תירוש ויצהר הנ"ל, שאם אביו צדיק גדול אין קפידא.

12 שו"ת שם משמעון הנ"ל.

13 ח"ב דף טו ע"ב. ויש לדון, אולי שם לא ביקר הבן כל השנים מחמת אונס (עיי"ש בזהרה, או שמעולם לא היה שם, שאז יש שאינם מקפידים (ראה בנטעי גבריאל שם).

14 נטעי גבריאל שם סעיף יא, בשם מאסף [בית] ועד לחכמים ח"ג סי' תרפ"ו, שו"ת תירוש ויצהר הנ"ל, ואוצר יד החיים אות רעח בשם הרה"צ מצאנו. (ובשו"ת תירוש ויצהר שם כ' שאנשי ח"ק בעיר ביאלא אמרו לו, שיקח עמו עשרה אנשים [ע"פ הנפסק בשו"ע] אדה"ז סי' תר"ו סי"ה] לבקש מחילה ע"ז שלא בא בכל הזמן על קברו. ובשם מורו הרה"צ מפאפא הביא, כשהיה על קבר אביו אחר כמה שנים, אף ששלח שליח, עם כל זה עמד חוץ לד' אמות מאהל אביו - כ"ז הביא שם רק בהערה. וכנראה דעתו שאינו הוראה לרבים, כיוון שיש מבטלים את כל המנהג).

15 שיחת כ"ף מנ"א תשי"א סכ"ט, בלתי מוגה - 'תורת מנחם - התוועודיות' (ג) תשי"א ח"ב עמ' 267. ועיי"ש כרך יב עמ' 158. כל המקורות הובאו בס' אוצר מנהגים והוראות' יו"ד סי' קטז, וחלקם הובאו גם ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סי' קמט.

16 לקוטי שיחות כרך כ' עמ' 647. ובהערת המו"ל: "מכתב זה הוא רק תרגום הפש"י."

17 ומצייני ע"ז: "דרכי חיים ושלום [סי'] תתרי"ב, ילקוט דת ודין עמוד קמט וש"נ."

18 אגרות קודש כרך כד עמ' שלח, מיום כ' אייר תשכ"ז.

19 הערת המו"ל שם.

20 משמע שזהו רק בגלל שמצטערת הרבה, ובלאו-הכי לא היה מורה לה לבקר כלל, למרות שהפסק-דין העקרוני הוא שאין לחשוש לזה כלל, כאמור בקטעים הקודמים. ואולי יש כאן סיבה פרטית (כמו מה שלא שמרו את היארצייט עד עתה), שבגללה ניתנו כאן הסתייגויות ודרישות רבות יותר מאשר בשאר המקורות, וכדלהלן.

21 הרבי בחר תאריך שרבים נוהגים לבקר בו קברים, כחלק מחשבון הנפש, כמובא בס' נטעי גבריאל אבילות ח"ב פרק פב ס"א, משו"ת מהר"ם חאגיז... ונימוקי או"ח סי' רכד, וכן נהג הרבי עצמו מידי חודש בחודשו.

22 פרט זה צ"ע. סביר להניח שמדובר באשה נשואה (כי לפי הנהוג בימינו, פנויה אינה טובלת גם בערב יו"כ, למרות האמור גם בשו"ע אדה"ז סי' תרו סי"ב ונתיב-החיים לדרך-החיים סי' קנו ס"ק ה, כמבואר באלף-המגן למטה-אפרים שם ס"ק טז). בימי נדתה אין תועלת בטבילה, וזה שייך רק בימי ליבונה (שמתיירים בשעת הדחק לבקר בהם קברות ללא טבילה - ראה הנסמן בס' מחשבת-הטהרה-השלם פ"ד סעיף קכט ובילקוט-יוסף [הישן] חלק ז' עמ' פד), או כ'טבילת טהרה' בימי טהרתה.

23 כאמור - כנראה לא עשתה בזה מאומה כנראה לפני-כן, ולכן דרוש לעשות לפחות משהו.

24 נתינת הצדקה בזה היא כנראה חידוש (שלפחות מופיע לראשונה אצל הרבי, כי בנטעי גבריאל לא הביא זאת משום מקור אחר מלבד הלקוטי שיחות הנ"ל. ופה מוסיף לתת הן לפני ההליכה והן לאחריה).

סוף זמן קידוש לבנה / עלייה לקבר אחר שבע שנים

סוף זמן קידוש לבנה למנהג חב"ד

ברשימת הגר"י לנדא ז"ל הביא מה ששמע מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (כשהיה העניין נוגע הלכה למעשה): שבשו"ת 'והשיב משה' פסק שאפשר לקדש את הלבנה ביממה השש-עשרה לחודש, אבל לפני אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע קידשו ביממה השבע-עשרה, ובמפורש עשו זאת כרגיל, "ללא תחבולות של [אמירת הקידוש-לבנה מתוך] גמרא או אלפס". והעדיף זאת על קידוש לבנה בשבת ויום-טוב, שפסק בשו"ת שבות יעקב (כהפוסקים) שלא לקדש בהן את הלבנה; וזאת מפני שמעולם לא ראה [אדמו"ר מהורש"ב, את רבותינו ושיאינו] שקידשו אז. והרי 'מעשה רב'. ולכאורה, לפי זה: ברעב - מקדשים עד מלאות שבע-עשרה יממות מן המולד. מכיוון שהוראה זו היא חידוש גדול שלא מצאנו לעת-עתה בפוסקים, והיא נאמרה לכאורה רק פעם אחת, נשמח לדעת אם לא נפלה בזה טעות כלשהי, ולחילופין - האם אכן ברור שניתנה כהוראה קבועה לרבים, או שמא יש הוראה (או הנהגה) אחרת לרבים בעניין זה, וכמו-כן אם ידוע למישהו מה המקור (בנגלה או בקבלה) להוראה זו.¹

ביקור בקברי אבות אחרי שבע שנים

יש מקפידים, שמי שלא הלך על קברי אבותיו עשר שנים - שוב לא ילך.² ויש מקפידים גם בשבע שנים.³ הטעם הוא, כנראה, מחשש לקפידא של הנפטר על בנו, החייב בכבודו, שלא ביקר את קברו זמן רב (וכעת בא לבקש להתפלל עליו למעלה), שלכן לא יטה אוזן קשבת להכניס תפילתו למרום.⁴ או אף ילמד עליו חובה.⁵

(1) 'כפר חב"ד' גיליון 986 עמ' 35. אגב, העירני הרה"ח ר' מענדל שי' וווקטר, שבתאריך רשימה זו נפלה שם טעות, ונדפס "עטר"ת. ליל ש"ק בשלח י"ח שבט", וצ"ל י"ז שבט - כפי שחלה שבת זו בלוח אותה שנה, וראה שם להלן בעמוד הבא שש"ק פ' בא היתה יו"ד שבט (יארצייט הרבנית מרת רבקה ע"ה).
 (2) סי' יד (ותמה עליו בשדי חמד אסיפת דינים מע' הבי"ת סי' ב ס"ק ט).
 (3) ראה בקשר לתחבולה זו בס' 'קידוש לבנה - אוצר הלכות ומנהגים' (להרב יעקב טנגבוים, ירושלים תשנ"ה) פ"ד ס"ה.
 (4) ח"ג סי' לא.
 (5) באנציקלופדיה התלמודית, ערך 'ברכת הלבנה' (כרך ד טור תסז), ובס' 'קידוש לבנה' (הג"ל) פ"ד, אספו כל הדעות בעניין זה, והמקילה מכולן היא דעת החת"ם סופר (בשו"ת 'חאו"ח סי' קב, שלא הובאה באנציקלופדיה): "כמו י"ב [כצ"ל - עיי"ש בספר הערה י'] שעות ביום ט"ז".
 (6) נטעי גבריאל ה"ל אבילות ח"ב פרק פה סעיף ה ואילך, בשם ס' משמרת שלום אות ה' ס"ק לב ועוד - הנהגת הרה"צ מהר"ש מבעלזא ופסק הרה"צ מצאנו ועוד (משם גם רוב המקורות דלהלן, מלבד מה שצויין לספרים אחרים).
 (7) יש נוהגים, כמובא בס' משמרת שלום שם ובשו"ת שם משמעון או"ח סי' יד.
 (8) פני ברך סי' ל"ז הערה מז, משו"ת דודאי השדה סי' לח.
 (9) ע"פ המובא בנטעי גבריאל שם הע' ה' בשם הרה"צ מקופישיניץ.

למטה בגשמיות דווקא - כן הוא גם בנוגע להוספה בהמשכה שלמעלה מהשתלשלות שמצד ירידת הגלות, שגם עניין זה הוא באופן שנמשך למטה בגשמיות דווקא. וזהו גם הטעם לכך שהגאולה שבאה אחר הגלות תהיה למטה בגשמיות דווקא - כידוע הפלוגתא בין הרמב"ם להרמב"ן בנוגע לשכר דעולם הבא, שלדעת הרמב"ם¹⁷ הוא השכר לנשמות בלא גופים, ולדעת הרמב"ן¹⁸ הוא השכר לנשמות

- אין הכרח וצורך כל כך בהמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות. ומזה מובן גם בנוגע להמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות שבגשמיות פנים ("ישא ה' פניו אליך") - שעיקר הצורך וההכרח בזה הוא במצב ירוד דווקא, כבזמן הגלות, מצד עניין החטא כו', שאז אומרים "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים"¹⁹, היינו, שאין יכולים לתבוע "כדורע" (בזכות שבידים)¹⁴, ולכן מבקשים מהקב"ה בתורת צדקה, שזהו עניין

תוכן העבודה ד"מדקדקים על עצמם" הוא - שליטת הנשמה על הגוף, שהנשמה שהיא למעלה מן הגוף, פועלת גם על הגוף להיות שבע גם משיעור קטן

בגופים, והכרעת תורת החסידות¹⁹ היא כדעת הרמב"ן ששלימות השכר דעולם הבא הוא לנשמות בגופים דווקא - כיוון שההמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות שמוכרחת מצד ירידת הגלות, צריכה להיות נמשכת למטה בגשמיות דווקא.

* * *

ה. האמור לעיל שברכת המזון ענינה המשכה מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות שנמשכת למטה דווקא - מובן גם ממה שכתוב בזהר פרשת עקב²⁰ בפירוש נוסח הברכות, וכפי שנתבאר בביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי²¹, ותוכן העניין, שבנוסח הברכה מודגשת ההמשכה מלמעלה ביותר הקשורה עם המטה ביותר.

ביאור הדברים:

(17) ה'ל' תשובה פ"ח ה"א"ב. פיה"מ סנהדרין פ' חלק ד"ה ועתה אחל.

(18) בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל - ע' שט).
 (19) ראה תו"מ סה"מ שבט ע' ששה הערה 126. וש"נ.
 (20) ח"ג (ברע"מ) רע"א, א ואילך.
 (21) פרשתנו קב, ב ואילך.

ד. ומזה מובן גם בנוגע לעניין ההמשכה למטה בגשמיות דווקא:

כשם שנתבאר לעיל שההמשכה שלמעלה מהשתלשלות שבברכת המזון היא באופן שנמשכת

(13) דניאל ט, ז.
 (14) ראה ברכות יז, ב.
 (15) שבת נה, ב. וש"נ.
 (16) ראה כתובות עז, ב.

לאחרי שמבאר בזהר כללות עניין ברכת המזון - מוסיף לבאר הפירוש בנוסח הברכה: "ברוך דא רוא דמקורא עלאה מכלא לארקא ולאמשכא ולאנהארא כל בוצינין וכו'", "אתה . . . לאתגלייא לבר . . . דא רוא דימינא וכו'", "הוי' דא רוא דאמצעיתא וכו'", "אלקינא דא סטרא דשמאלא דכליל בימינא וכו'". ומבאר אדמו"ר האמצעי בביאורי הזהר בפירוש "ברוך דא רוא דמקורא עלאה", ש"מקורא עלאה הוא בחינת יסוד אבא להיותו בחינת ראשית הגילוי מבחינת ההעלם דכתר", והרי עניין הברכה הוא המשכת הכתר, ועד לפנימיות הכתר. כמבואר שם²² ש"עניין הברכה במצוות ברכת המזון להיותו בחינת אור חדש דווקא, צריך לעורר ולבוא אור המשכה חדשה על-ידי בחינת הכתר דווקא כדי שיבוא אור חדש מעצמות המאציל", שזהו מבחינת פנימיות הכתר, דלא כחידו או"א ש"לא נמשך רק מחיצוניות הכתר".

ונמצא, ש"ברוך" מורה על המשכה שלמעלה מהשתלשלות, שזוהי בחינת פנימיות הכתר. כי סדר השתלשלות מתחיל מחיצוניות הכתר, כמו באדם התחתון שכל פרטי הכוחות מתחילים מעניין הרצון, ולולי הרצון לא יכולה להיות המשכת הכוחות. ודוגמתו למעלה, שהתחלת כל ההמשכות היא מחיצוניות הכתר, ואילו פנימיות הכתר הוא בחינה שלמעלה מהשתלשלות.

וענינו בעבודת האדם - ש"ברוך" מורה על עניין ההודאה שלמעלה מטעם ודעת, שעל-ידי זה נמשך מבחינה שלמעלה מהשתלשלות (כנ"ל ס"א). ולאחרי זה באים כל שאר פרטי העניינים שבעבודה: "אתה", "רוא דימינא", בחינת החסד - עניין האהבה, ו"אלקינא", "סטרא דשמאלא דכליל בימינא" - תגבורת החיות שעל-ידי הגבורה (שלכן²³ מצינו במתן תורה עניין הגבורה דווקא, כמאמר רז"ל²⁴ "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה

שמענום", ועל-דרך-זה בכרכת יצחק נאמר²⁵ "ויתן לך האלקים גו'", שהוא שם מדת הגבורה דווקא, שעניינה תגבורת החיות²⁶).

1. וגודל העילוי שבעניין הברכה - "ברוך דא רוא דמקורא עלאה", "בחינת יסוד אבא להיותו בחינת ראשית הגילוי מבחינת ההעלם דכתר", עד לפנימיות הכתר - קשור עם הירידה למטה דווקא:

בביאורי הזהר²⁷ ממשיך לבאר הטעם ש"ברכת המזון שהוא בחינת המשכה חדשה מאור הכתר . . . היא דווקא באכילה ושיביעה . . . להיות ידוע בשורש המאכלים שנפלו בשבירה מבחינת התהו שקדם לתיקון²⁸ . . . שורש בחינת התהו הן מבחינת העגולים שקדמו לבחינת היושר . . . כשאוכל אדם . . . את המאכל ששורשו מבחינת התהו, הרי מעלהו לשרשו הקדום בבחינת הכתרים די' ספירות שנקראים עגולים . . . יעלה ויגיע לבחינת אור הכתר הכללי כו'".

ובהקדם תורת הבעל-שם-טוב²⁹ על מה שכתוב בפרשת השבוע³⁰ "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן גו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", וזה לשונו:

"קשה דהה"ן של ב' פעמים האדם מיותרים, דהווא-ליה-למימר כי לא על הלחם לבדו יחיה אדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה אדם. יש לומר דבספר לקוטי תורה מהאריז"ל³¹ דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי . . . ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

"ותירץ האריז"ל שלא ידעו והיו סכלים בשורש הבריאה, דאמרו רז"ל³² בעשרה מאמרות נברא העולם . . . כשאמר תוצא הארץ נפש חיה או תוצא הארץ רשא

25) תולדות כו, כח.

26) ראה תו"מ סה"מ חשון ע' שלט. וש"נ.

27) קיט, סע"ד ואילך.

28) ראה גם לקו"ת פרשתנו יד, ב.

29) כש"ט ס' קצד (כה, א ואילך).

30) ח, ג.

31) עה"פ.

32) אבות רפ"ה. - פרק דשבת זה.

מידות אלו לטוב. וכפי שאנו רואים שכאשר מחזירים חיטה לשורשה, לכוח הצומח שבאדמה, והיא נרקבת שם, היא משתנית מחיטה אחת לחיטים רבות.

(מגיד דבריו ליעקב, עמ' כד)

"עד אבוד הנשואים והנסתרים מפניך . . . כי ה' אלקיך בקרבך אל גדול ונורא" (ז, כ"א)

"הנסתרים מפניך" רומז לרע דק ביותר, שלגודל דקותו אינו נראה. כדי לגלות ולבטל רע כזה יש צורך באור גדול ביותר - "אל גדול ונורא".

(תורה אור הוספות עמ' קד)

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ח, ג)

"לחם" רומז לתורה, כמבואר במדרש (במדב"ר פ"ח). רומזת כאן התורה, שאדם אינו יכול לחיות מלימוד התורה בהשגה ובעיון בלבד, אלא עליו להוציא בפה את מה שהוא לומד. ככתוב (משלי ד): "כי חיים הם למוצאייהם", ואמרו רז"ל (עירובין נד) "אל תקרי למוצאייהם אלא למוצאייהם בפה".

(לקוטי תורה דברים, עמ' פד)

"שמלתך לא בלתה מעליך" (ח, ד)

מפרש הרב המגיד:

"שמלתך" - הלבוש הרוחני שנוצר מקיום המצוות שלך, "לא בלתה" - לא נקרעה, "מעליך" - בזכותך, מכיוון שקיימת את המצווה ללא פנייה אישית, שכן קיום מצווה מתוך פניות מביא לקריעת וביטול לבוש זה.

(אור תורה)

"שמלתך לא בלתה מעליך" (ח, ד)

שהיה הענן מוגהצם (רש"י)

החושך עצמו ("ענן") גורם להתעלות רוחנית ("גיהוץ"). לפעמים אין אדם מצליח לעורר את ליבו לתפילה בחמימות, וכתוצאה מכך הוא משתדל בכל כוחו להתגבר על מחיצה זו ולבטלה, וכמו ילד קטן שאביו מתרחק ממנו, שהריחוק מגדיל את אהבת הבן אל אביו.

זהו שנאמר (יחזקאל א) "ענן גדול ואש מתלקחת": ה"ענן גדול" מביא ל"אש מתלקחת", התלהבות וחמימות.

(אור תורה)

"ואשברם לעיניכם" (ט, ז)

משה שבר את הלוחות לעיני כל ישראל דווקא כדי לעוררם בתשובה, שכן ראיית שבירת הלוחות עוררה בהם רגש של חרטה ותשובה. וכמשל הבן שאינו מציית לאביו, שאביו מרחיקו מביתו ומתנכר אליו, ועל-ידי זה מתעוררת ומתגלה אהבתו של הבן אל האב.

(לקוטי שיחות כרך יט, עמ' 240)

פרשת עקב

"והיה עקב תשמעון" (ז,יב)

השגת המוח צריכה לחדור עד העקב (המילה "תשמעון" היא במשמעות של הבנה, כמו "והם לא ידעו כי שומע יוסף", שומע - מבין). וכפירושו הידוע במה שנאמר (תולדות כו) "עקב אשר שמע אברהם בקולי" - ה"שמע בקולי" חדר עד לעקב.

(שיחת ש"פ ואתחנן תשמ"ה. התועודות תשמ"ה כרך ה, עמ' 2680)

"והיה עקב תשמעון" (ז,יב)

במלה עקב שני פירושים: רש"י מפרש שהכוונה ל"מצוות קלות שאדם דש בעקביו", ובחסידות מבואר שיש כאן רמז לעקבתא דמשיחא, שאז ודאי "תשמעון", מכיוון ש"סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן" (רמב"ם הלכות תשובה פ"ז). ושני הפירושים קשורים זה לזה, שכן הן בקיום המצוות הקלות והן בעבודה בעקבתא דמשיחא באה לידי ביטוי התבטלות גמורה לה'.

קיום המצוות הקלות - מי שמקיים מצוות מתוך קבלת עול טהורה מקיים את כולן בשווה, ואינו מבחין בין קלות לחמורות; ואילו כאשר קיום המצוות הוא מתוך תענוג, ייתכן שהמצוות החמורות יהיו חביבות יותר מהמצוות הקלות.

העבודה בעקבתא דמשיחא - עקבתא דמשיחא הוא זמן של הסתר פנים וחושך כפול ומכופל, ועבודת ה' בתקופה כזו היא בעיקר מתוך קבלת עול, לא מתוך תענוג, כך שנעדר לגמרי ה"אני" של האדם, ועבודתו מבטאת התבטלות מוחלטת להקב"ה.

(לקוטי שיחות כרך ח"ט, עמ' 71)

"ואכלת את כל העמים" (ז,טז)

כלומר: תבררו ותעלו את כל העמים. כשם שהיודי מברר ומעלה את הניצוץ האלוקי שבמאכל כשהוא אוכל, כך הוא מעלה את ניצוצות הקדושה שבאומות-העולם, על-ידי שהוא נושא ונותן איתם באמונה, ומהכסף שהוא מרוויח הוא נותן צדקה.

ואל יהא הדבר קל בעיניך, שכן מבואר בחסידות שמשא ומתן באמונה ממשיך אותה המשכה שמלאכים ממשיכים בשירים ובזמרים.

(ספר המאמרים תר"ל, עמ' פח)

"כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה מזמני" (ז,יז)

אומר הרב המגיד ממזריטש:

"כי תאמר" - אם תחשוב לעצמך, "בלבבך רבים הגויים האלה" - שיש בליבך גויים רבים, מידות רעות, עליך לדעת ש"ממני" - אתה אשם בכך, שכן אם היית דבק בהקב"ה ומתבטל לפניו, היית מסוגל להפוך

וזהו כללות עבודת האדם בעניין האכילה (כולל גם התעסקותו בענייני העולם למלאות צרכיו, שהרי אכילה כוללת כל צרכי האדם (כנ"ל ס"א)) - להעלות את ענייני העולם מגשמיות לרוחניות, על-ידי זה שמגלה את ה"מוצא פי ה'" שבהם, ועניין זה הוא בב' אופנים: כאשר אוכל "לשם שמים", או כאשר האכילה עצמה היא מצווה, כמו אכילת שבת, שעל-ידיה מקיים מצוות עונג שבת.

ועוד עניין בזה - כאמור - שה"מוצא פי ה'" שבמאכל שרשו למעלה ביותר ("בחינת הכתרים די' ספירות שנקראים עגולים"), ולכן, על-ידי זה שהאדם

ועץ פרי, אותו המאמר היה מהוה הכול, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם. וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמוזכר את השם מתעורר אותו חיות שעל-ידו נברא הפרי ההוא, כי נברא הכול על-ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה...

"וזה שכתוב... כי לא על הלחם לברו, פירוש בזמן שהוא לברו בלא התעוררות הרוחניות בו, יהיה האדם, פירוש הנשמה שנקרא אדם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נקרא האדם, כי על כל מוצא פי ה', פירוש כשאתה מוציא השם בכוונה על-ידי

"כשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו

בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמוזכר את השם

מתעורר אותו חיות שעל-ידו נברא הפרי ההוא"

מגלה את ה"מוצא פי ה'" ומעלה לשרשו, מתעלה גם הוא לדרגא נעלית ביותר ("בחינת אור הכתר הכללי").

ונמצא, שמעלת הברכה בבחינה שלמעלה מהשתלשלות, קשורה עם הירידה וההמשכה למטה דווקא. והיינו, שהכוונה היא שתהיה ההמשכה למטה בגשמיות דווקא, וההמשכה למטה באה מבחינה היותר עליונה דווקא, כידוע³⁶ הכלל שכל הגבוה יותר יורד למטה יותר.

וזה גופא הוא הטעם לכך שהכוונה היא שתהיה ההמשכה למטה בגשמיות דווקא - דלכאורה לשם מה צריכים לעשות "קונצן" כדי לפעול ההמשכה למטה דווקא - משום שדווקא למטה נמשך האור היותר עליון³⁷.

(מהתועדות³⁶ ש"פ עקב, כ"ף מנחם אב ה'תש"כ. 'תורת מנחם - התועודות' תש"כ ח"ב (כח) עמ' 269-275, בלתי מוגה)

הברכה שברכת עליו שעל-ידי זה מתעורר הרוחניות, מזה יהיה האדם שהיא הנשמה ניוזנות מרוחניות המאכלים, כי הקב"ה עשה כן בכוונה מכוונת על-ידי שהיה בונה עולמות ומחריבן³³ נפלו ניצוצין קדישין לד' חלקים שהם דומם צומח חי מדבר, שראוי לאדם להעלותם כו".

וממשיך לבאר ש"זהו שאמר רבי ישראל-בעל-שם על פסוק³⁴ רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף... כל אכילה שאדם אוכל ושותה הם ממש חלק ניצוצות שלו שהוא צריך לתקן, וזהו שכתוב רעבים גם צמאים שאדם רעב וצמא להם... נפשם בהם תתעטף בסוד גלות בלבוש כו".

וכפי שכתוב כ"ח מו"ח אדמו"ר באחד ממכתביו³⁵ בפירוש הלכות "כי לא על הלחם לברו וגו'", שהסיבה לכך שהגוף רעב ללחם הגשמי, היא מפני שהנשמה רעבה לניצוץ האלקי שבמאכל, ורעבון הנשמה פועל על הגוף שיהיה רעב ללחם הגשמי, כך, שהעיקר הוא העניין האלקי שברבר ולא הגשמי.

(33) ב"ר פ"ג, ז.

(34) תהלים קו, ה.

(35) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 99. ושו"ג.

(36) ראה לקו"ת פ' ראה יט, ג. ובכ"מ.

(37) חסר קצת (המו"ל).

(38) ראשי-פרקים (המו"ל).

הגאולה נמצאת בתוך התפילה והבקשה עבורה

מה מועילה בקשת הגאולה כאשר הגלות מתארכת?

לכאורה נשאלת שאלה: מאחר שהגלות נמשכת כבר למעלה מ-1900 שנה, זאת אומרת, שכבר עברו כמה וכמה דורות שבניישראל נמצאים בגלות, אם-כן אינו מובן: איזה עילוי נפעל בהיות הנשמה בגוף – "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", "והיו ימינו מאה ועשרים שנה" – ובמשך כל שנים אלו נמצאת היא בזמן הגלות?

ובסגנון אחר: איזה תועלת יש לנשמה הנמצאת בגוף מזה שלאחרי מאות שנים יהיה עניין הגאולה? והנה אחד הביאורים בזה הוא – על-פי הידוע שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, ולכן כאשר יהודי חושב אודות עניין הגאולה, הרי שם הוא נמצא!

ועל דרך זה מובן בנוגע לעניין התפילה על הגאולה. ובהקדים: תפילה אמיתית עניינה – "כעבדא קמי מריה", שזהו תנאי עיקרי בעניין התפילה. וכפי שמבאר הרמב"ם (הלכות תפילה רפ"ד) ש"חמישה דברים מעכבין את התפילה", כולל "כוונת הלב", "כאילו הוא עומד לפני השכינה" (שם הט"ז), היינו, שאם חסרה כוונה זו הרי זו תפילה בטלה, כי חסר העניין העיקרי שבתפילה, וכפי שמאריך הגר"ח מבריסק בביאור דברי הרמב"ם...

והנה, כאשר יהודי עומד ומתפלל "כעבדא קמי מריה", ומבקש מהקב"ה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קיווינו כל היום", "ותחזינה עינינו בשוכך לציון", וכוונתו בזה היא – לפשוטם של דברים, "אני מתפלל לדעת זה התינוק", (ורק לאחרי זה באים כל הרמזים והכוונות שבדבר) – כבר יש לו את עניין הגאולה באופן ד"עולמך תראה בחיך".

אבל עדיין נשאלת השאלה: סוף-כל-סוף עדיין בניישראל נמצאים במעמד ומצב ד"פיוזן לבין האומות!?

והביאור בזה – אחדותם של ישראל נפעלת על-ידי קיום מצוות אהבת-ישראל – "ואהבת לרעך כמוך". והנה, כאשר יהודי מקיים את המצווה ד"ואהבת לרעך כמוך" כדבעי, הנה מאחר שמציאותו של "רעך" היא "כמוך", הרי כשם שאינו יכול להיפרד מעצמו, כמו-כן אינו יכול להיפרד מחבירו, היות ש"רעך" הוא "כמוך"!

וכמבואר בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) המשל מב' ידיים של גוף אחד, שלא שייך שיד אחת תזיק ותרע ליד השנייה, מאחר שמדובר אודות ב' ידיים של גוף אחד. וכמו כן מובן בנמשל – שכל בניישראל הם מציאות של גוף אחד, ולכן ישנו החיוב ד"ואהבת לרעך כמוך"...

ועל-פי זה מובן מה שמרעישים כל כך אודות העניין ד"ואהבת ישראל", שזהו "כלל גדול בתורה", "ואידך פירושה הוא זיל גמור", כמבואר ומודגש גם בנגלה בתורה, ועל-אחת-כמה-הוכמה בספרי מוסר וחסידות – כי על-ידי זה מבטלים את העניין ד"פיוזן לבין האומות".

(משיחת כ"ף מנחם אב'תשמ"ב. 'תורת מנחם התוועדות' תשמ"ב, כרך ד, עמ' 2037-2039 – בלתי מוגה)

ועל כורחך אתה חי

הוא היה אומר... ודע, שהכול לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך, שהשואל בית מנוס לך – שעל כורחך אתה נוצר, ועל כורחך אתה נולד, ועל כורחך אתה חי, ועל כורחך אתה מת, ועל כורחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלכי המלכים הקב"ה (פרק ה, משנה כב)

...מלבד הצער של הנשמה בירידה לעולם הזה מצד השייכות לעניינים גשמיים כשלעצמם, ניתוסף בזה עוד יותר מצד מציאות הרע שבעוה"ז הגשמי והחומרי, ומה גם שמציאות הרע הוא בתוקף, כמובא בתניא מה שכתוב בעין-חיים שהרע שבעולם הזה החומרי הוא שמרי הקליפות הגסות כו' ולכן כל מעשה עולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו.

ובזה ניתוסף עוד יותר – מצד מציאות היצר-הרע, ש"אקדמיה טעניתא" וכו'.

ועד כדי כך גדלה הירידה בעולם הזה – שאפילו ענייני קדושה, לימוד התורה וקיום המצוות, יכולים להיעשות באופן שלא כדבעי, שעל זה נאמר "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי", כיוון שכל התורה ומצוות שעושה בעודו רשע מוסיפים כוח בקליפות לפי שעה [..]. ומובן גדול הירידה שבזה – "כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו בתוך בית הכסא כו', שאין לך עלבון גדול מזה אפילו עושה כן לפי שעה" (כמבואר בתניא).

וזהו הטעם שירידת הנשמה בגוף היא בדרך הכרח, כמאמר "על כרחך אתה חי" – דלכאורה, כיוון שרצוננו של הנשמה לקיים רצון הקב"ה, שזהו כל עניינה, הנה ביודעה שהכוונה העליונה היא בירידתה למטה, צריכה הירידה למטה להיות ברצון, ולא בדרך הכרח – אלא ההכרח הוא מצד גודל הצער והייסורים שבירידה למטה.

וכמבואר בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות סדר ירידת הנשמה בגוף, שבלכתה מאוצר הנשמות מוליכים אותה דרך גן-עדן, ואחר כך מוליכים אותה דרך הגיהנום וכו', ועל-ידי זה מתודעת היא למהותו של עולם הזה הגשמי, ואז טוענת הנשמה: מדוע דוחפים אותה לעולם ירוד שכזה, "א' וילדע פלישיקע וועלט" (עולם גשמי פראי), להתלבש בגוף, "א' זאק פלייש און ביינער מיט זורדיקע בלוט" (שק בשר ועצמות עם דם רותח)!!... – ולכן הירידה למטה היא בדרך הכרח.

[..]. וזהו שאמרו חז"ל "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" – כי כאשר יתבונן האדם אפילו בהתבוננות קלה – עד כמה גדול ריחוק הערך של תאוותיו לגבי שכלו, אפילו השכל של נפש הבהמית... וריחוק הערך דנפש השכלית לגבי נפש האלקית, שגדלה מעלתה ביותר, עד שאצלה אין תפיסת מקום אפילו לשכל של האדם, ועל אחת כמה וכמה שתאוותיו אין תופסים מקום כלל וכלל –

הרי על-פי שכל – איך יצדק בעיניו ("ווי איז בא' אים רעכט") שבשכל מילוי תאוותיו, יגרום – בידיים וברצון – צער וייסורים להנשמה, ועוד ייסורים גדולים ביותר, שלאחרי כל הצער והייסורים שבירידת הנשמה למטה (אשר, עם היות שאין זה באשמתו, ד"על כרחך אתה חי", הרי זה רק בתחלת הירידה למטה, אבל לאחרי כן רצונו בכך, שלכן ישנו אז ה"על כרחך" השני – "על כרחך אתה מת"), יהיה זה ללא תכלית!

וכיוון שכן, הרי האפשרות לעניין של חטא אינה אלא מפני ש"נכנס בו רוח שטות", שאז נדמה כבהמה שאין לה שכל!

('תורת מנחם התוועדות' תשי"ד חלק א' (י) עמ' 192-195 – בלתי מוגה)

הגילוי הרפואי – בכתבי אדמו"ר האמצעי

בתורת מנחם תשי"ב (כרך ו' עמ' 95) מובא סיפור מדברי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בתוספת הארות-הערות של הרבי נשיא-דורנו. תורף הסיפור: בשנות תרנ"ד-ה גילו חכמי הרפואה עורק חדש במוח, אשר עורק זה מועיל לזיכרון והעמקה. הדברים סופרו בהתפעלות לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, אך כ"ק אדמו"ר נ"ע הגיב על כך תיכף כי הדברים מופיעים כבר בכתבי החסידות של אדמו"ר האמצעי.

במקום שציין אליו מבואר, כי במוח נמצא עורק מלא אדים, המתנועע אנה ואנה, ועורק זה הוא המועיל לזיכרון ולהעמקה: כאשר העורק נע לכיוון מוח הדעת, הרי זה מועיל להעמקה. לפיכך אנו רואים, שבשעה שאדם רוצה להיזכר בדבר מה, הוא מרים את ראשו, ואילו בשעה שרוצה להתעמק בדבר מה – מוכפף הוא את ראשו.

כשנשאל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, אם-כן, האם היה אדמו"ר האמצעי פרופסור גדול, השיב כי הוא ידע זאת, לפי שלמעלה ב"אדם העליון" ישנו עניין זה, וממילא ישנו בוודאי גם אצל האדם למטה. ומוסיף כאן הרבי נשיא דורנו: [מכיוון] שנברא בדמות וצלם אדם העליון, כמ"ש (בראשית א, כו) "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו".

פרט נוסף – לגבי העורק שנע למוח החכמה והבינה – מציין בהערה:

לכאורה נזכר כאן מוח החכמה רק בדרך מומילא, וכידוע שמוח הזיכרון הוא בחינת חכמה שלמעלה מהבינה (לקוטי תורה שיר השירים ביאור על פסוק באתי לגני ספ"א [לג,א]), אבל יש לחלק בין פנים ואחוריים, עיין במקומות המובאים ביאור נתיב על מאורי אור מערכת זכור ומערכת שכחה.

שהשכחה היא המביאה לגאווה, וזו הסיבה שהרמב"ם לא מנאה במניין הלאוין. כי מצד חומר הגאווה – אין זה דומה לשאר העבירות, כיוון שזהו עניין של שכחה מאלוקות לגמרי, ונכלל בלאו של עבודה זרה.

בהזדמנות מסוימת סח הגאון הגדול רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, ראש ישיבת תומכי-תמימים בכפר-חב"ד, כי כשנכנס ל"יחידות" עם הרבי ניצל את ההזדמנות, ובפתק ביקש "ברכה לזיכרון". בהמשך אותה "יחידות" דובר בנושא מסויים והרבי הזכיר את הבקשה.

בראיון שהעניק הרה"ג הרה"ח ר' מרדכי שמואל אשכנזי שליט"א רבו של כפר חב"ד (ל'כפר חב"ד' גליון 685 עמ' 25), סיפר כי ב"יחידות" שזכה לה בהיותו נער, אחרי חגי-הפסח תשי"ט, העניק לו הרבי סגולה לזיכרון: (א) לשמור על בריאות הגוף. (ב) להסיח דעת מכך שכאילו לא זוכרים. הרבי הסביר לו שכאשר מישוהו מחדיר למחשבתו שהוא לא זוכר טוב, זה עצמו גורם לאי-זיכרון.

דברי תורה מועילים לזיכרון

יש לוודא באופן מוחלט שיהיו דברי תורה חקוקים במוחו וחרותים בזיכרונו של ילד יהודי, בהתאם לגילו: "שמע ישראל", "מורה אני", ברכות, תפילות, פסוקי-חומש, משניות אחדות. כך אמר הרבי בהתוועדות יום ב' דג השבועות תשי"ד (תורת מנחם כרך יב עמ' 40).

והוסיף ואמר: ועניין זה נוגע גם עבור הזמן שבו אינו לומד, ואינו חוזר על לימודו – גם אז משפיע הדבר, כמבואר בחסידות (ראה ליקוטי תורה סוף פרשת קדושים), ובשנים האחרונות הודו בכך גם הרופאים.

על הזיכרון והשכחה

מקור השכחה בהלכה ובקבלה • הסימוכין לפתגם המקובל ש'קשרים' הם סגולה לזיכרון • מדוע החמירה המשנה כל-כך לגבי השוכח דבר אחד ממשנתו • אזהרת התורה שלא לשכוח דברי תורה: האם החשש הוא רק מהתוצאה בעקבות השכחה, או שהשכחה עצמה לחטא תיחשב? • עצות בכתב ובעל-פה למניעת שכחה והטבת הזיכרון

שיצרו "קשרים" כדי לא לשכוח את דברי התורה ששמעו. הרבי ציין (הדברים מובאים כאן על-פי תורת מנחם תפארת לוי יצחק על ספר הזהר כרך ג' עמ' רמב ואילך) את המובא בספרים כמקור תורני לאמירה העממית ("אמרי אינשי") שעשיית קשר מועילה לזיכרון – לא רק זיכרון בענייני תורה, אלא גם זיכרון בענייני העולם.

המקור לכך בתורה – אומר הרבי – הוא במדרש סוף פרשת וישב, ששר המשקים היה עושה קשרים כדי לזכור את יוסף, אלא ש"מלאך בא ומתירן" (מכיוון שעדיין לא הגיעה השעה שיוסף ישתחרר מבית-הסוהר), וכשהותרו הקשרים שכחו. בהמשך מבאר הרבי, כי עניין הזיכרון – באמצעות קשר – נתפרש במצוות תפילין וציצית השקולים כנגד כל מצוות התורה:

בתפילין כמו שנאמר "והיה לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך", וסיום הכתוב "למען תהיה תורת ה' בפיך", שמזה למדים ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין", היינו, שעניין הזיכרון בתפילין קשור גם עם כל המצוות.

בציצית נאמר "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", ופירש רש"י: "שמניין גימטריא של ציצית שש מאות ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג", שלכן, על-ידי הציצית נעשה הזיכרון

"עכשיו... שנתמעט הלב ונתרבה השכחה" כותב רבנו הזקן (הלכות שבת סמן שלד סעיף יב). "מי שאינו חוזר כראוי לן, בא לידי שכחה" (שם הלכות תלמוד תורה פרק ב' הלכה ז). "השכחה באה מצד הקליפה ואינה מגעת לינק אלא עד הכיסא" – ולכן – "הנה זאת השכחה היא העולה למעלה עד כיסא הכבוד ועד בכלל, אך לא למעלה מהכיסא, כמו שכתוב כי אין שכחה לפני כיסא כבודך" (הלכות תלמוד תורה שם הלכה יו"ד).

ולמרות שבכמה עניינים נפסק ש"אין לחוש לשכחה" (הלכות שבת ס"ז סי"ח), "דלא חיישינן לשכחה כלל משום [דמלתא] דלא שכיחא היא שישכח עיקר הלכות שחיטה הרגילין לבוא... דשכחה מלתא דלא שכיחא היא כמי שהוא עוסק בשחיטה" (הלכות שחיטה סימן א סעיף כב). הרי "בדבר שאפשר לתלות הנחתו בשכחה" אכן תולין (הלכות מציה ופקדון סעיף טז).

זה מבטא של ההלכה על השכחה.

קשרים לתועלת הזיכרון

בשיחה ארוכה משנת תשל"ט (ליקוטי שיחות' כרך כא עמ' 236 ואילך) הביא הרבי את המסופר בזהר פרשת תשא (קצ,א) על ר' חייא ור' יוסי

של כל המצוות.

וכיוון ששניהם (תפילין כמו ציצית) קשורים עם עניין ה"קשר" - בתפילין "וקשרתם לאות גו", קשר של תפילין, הן בתפילין של יד, הן בתפילין של ראש, ובציצית - "חמישה קשרים", מובן, שיש קשר ושייכות ביניהם, היינו, שעניין ה"זיכרון" נעשה באמצעות "קשר".

ומפורש הרב - ממשיך הרבי - בנוגע למצוות ציצית ש"עיקר מצוותה על זכירת המצוות... כאדם המזהיר לחברו על עניין אחד שקושר קשרים באזורו כדי שיזכרו ועליכן יש בה ה' קשרים כו". וזהו - קובע הרבי - גם תוכן העניין בקשר של תפילין, שעלידי הקשירה נעשה הזיכרון.

הסבר הדברים:

שכחה מקורה בקליפה, ושכחה היא השורש לכללות החטאים, ועלידי הזיכרון מתבטלת ונשללת האפשרות לעניין החטאים.

כלומר, כיוון שיהודי יודע ומכיר שברגע זה ממש נתהווה מחדש עלידי הקב"ה מאין ליש, וגם ברגע שלאחר מכן יזדקק לכוחו של הקב"ה, איך ייתכן שימלא תאוותו ויעבור חסיושלום על רצונו של הקב"ה?!

בהכרח, שהסיבה היחידה להנהגה בלתי־רצויה היא השכחה, שבשעת מעשה שוכח שברגע זה מתחדשת מציאותו עלידי הקב"ה, אבל אילו היה הדבר חקוק בזכרונו (כדבר הנצב לנגד עיניו), לא היתה אפשרות (לא רק לענין של חטא, אלא) אפילו לנפילת "מחשבות חוץ".

מהי העצה לביטול החטא שמקורו בשכחה - עלידי התגברות הזכרון - באמצעות קשר:

"קשר" ברוחניות הוא חיבור של שני דברים באמצעות קשר חזק ואמין, קשר כפול ומכופל, שפירושו (לכל הפחות) ד' פעמים ככה.

כלומר, שתי דרגות בתשובה (כפול) - תשובה תתאה ותשובה עילאה, ובכל אחת ואחת מהן יש ב' אופנים (מכופל) - העלאה והמשכה. נמצא, שעלידי ההתקשרות עם קדושה באופן של "קשר" - כפול ומכופל - מתבטל עניין השכחה (הסיבה) והחטא (התוצאה).

ועניין זה מודגש בציצית ותפילין - כמו שכתוב "כשיתעטף בציצית... שזכור כל מצוותיו לעשותם",

ובתפילין "יכוון.. כדי שזכור... עלידי הנחת תפילין יזכור את הבורא יתברך".

זהירות משכחה למה?

בהתוועדות יום ב' דהג השבועות תשט"ז (תורת מנחם כרך טז עמ' 340) אמר הרבי:

וזהו הטעם לפסק המשנה "כל השוכח דבר אחד כו", וכפי שמאריך ביותר בשולחן־ערוך בעניין הזהירות משכחה, וש"צריך לחזור על כל אחד פעמים רבות מאוד", כיוון שבכל פעם הרי זה לימוד חדש והמשכה חדשה.

ביאור קצר זה נאמר ברוח פנימיות הדברים, אך להלן ביאור נרחב יותר.

שכחת התורה - איסור עצמי

שנינו במסכת אבות פרק ג' משנה ח: כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. ופירש רבי עובדיה מברטנורא: "שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האסור, ונמצאת תקלה באה על־ידו, ושגגתו עולה ודון".

אבל דעתו של אדמו"ר הזקן היא שהאיסור הוא (לא רק מחמת התוצאה - התקלה שעלולה להיגרם - אלא) גם בעצם השכחה. ולכן לא העתיק טעם זה (של הרע"ב). יתר על כן: אדמו"ר הזקן כותב דגם עכשיו, שנכתבה תורה שבעל־פה, ויוכל לעיין מה ששכח, "אין זה מועיל כלום, כי מיד ששכח עובר בלאו, קודם שיעיין". מכאן ברור שעצם שכחת התורה הווי לאו (וגם במקרה שלא תצא תקלה אחר־כך, כי יוכל לעיין בספרים).

מה יסודו של אדמו"ר הזקן?

מבאר הרבי (לקוטי שיחות' כרך לד עמ' 28): עצם אוהרת התורה "השמר לך גו" פן תשכח את הדברים" מלמדת ששכחת התורה עצמה היא העניין שהזהירה תורה עליו. שהרי לכאורה יש לדקדק בזה: שכחה אינה פעולה, אלא מצב הבא מאליו וממילא, והאדם יכול להישמר מזה עלידי שחזור על לימודו כראוי, ואם כוננת הכתוב היא שהאדם יזכור את דיני התורה כדי שלא תבוא תקלה על־ידו, היה הכתוב צריך להזהיר בסגנון דעשייה, לצוות על פעולת

האדם, היינו חזרת דברי־תורה (כדי שיזכור תמיד כל התורה כולה) ולא (רק) להזהיר על השכחה. בהכרח אפוא ששכחת התורה עצמה (גם לולא התקלה שיכולה לבוא עלידי זה) הוא עניין שהתורה הזהירה עליו.

מהו הטעם לאיסור השכחה בעצם? ממשיך הרבי לבאר:

מכיוון שדברי תורה הם חיינו ואורך ימינו, ועצם הדבר ששוכח ומסלק דבר אחד ממשנתו, הרי זה מסלק "חיינו" מעצמו, ולכן עובר בלאו. לפי זה יומתקו דברי חז"ל "כאילו מתחייב בנפשו". לכאורה למה מגיע עונש כבד כל־כך על שכחת התורה? אלא שאין זה בגדר עונש, אלא - תוצאה (מסובב) מהשכחה. מאחר ודברי תורה הם חיי נפשו, הרי כאשר נשכח והוסר ממנו דבר אחד מדברי תורה, הוסרו ממנו חיי נפשו אלה.

בצדיקים אין שכחה

"כ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג לציין ולשרטט סימן בסידורו את הספירה - 'ספירת העומר' דכל לילה", סיפר הרבי בשנת תשי" (תורת מנחם כרך א' עמ' 47) אך הוסיף:

אף שבנוודאי לא הוצרך לחפש עצות כדי לשלול חשש של שכחה, דבר השייך אצל אנשים פשוטים, אבל לא אצל הרבי.

בהזדמנות נוספת (שם עמ' 64) הבהיר הרבי: יש סדר בעבודתו של צדיק, שמשתרל שגם מצד דרגא תחתונה לא יהיה שייך מצב של שכחה.

ועוד התבטאות מעניינת (ש"פ שלח תשי" - תורת מנחם כרך א' עמ' 106):

עניין הזיכרון ("זכר") שייך רק על דבר הרחוק שנופל בו עניין השכחה, מה שאין כן בנידון־ידיו שלא שייך עניין השכחה חסיושלום, אין צורך בזיכרון.

תגלית רפואית - סברא נושנת בתורה

ולעניין דומה: בנוגע לעניין השכחה - אמר

הרבי בהתוועדות כ"ף מנחם־אב תשי"א (תורת מנחם - כרך ג' עמ' 259) - נתגלה כימינו בחכמת הרפואה, שטבע האדם לדחות מכוה זכרונו דבר שאינו לפי רוחו, עד ששוכח ממנו.

"ובאמת אין זה חידוש" קובע הרבי ואומר: זו סברא ישנה שהובאה כבר בחסידות וגם בספרים שלפני זה (ראה גם הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק ס' סוף הלכה יו"ד), שכן מבוואר שהאפשרות לעבור עבירה בשוגג, ששוכח שזהו דבר האסור, הוא בגלל התגברות נפשו הבהמית, ש"משכיחה" ממנו עניינים אלה, שלא כראי לה (לנפש־הבהמית) שיוזכר אודותם. והשווה למה שנתבאר בי"ב תמוז תשי"ד - 'תורת מנחם' כרך יב עמ' 93.

ביאור באיסור שכחת דברי תורה

שיחה ארוכה השמיע הרבי בשבת קודש פרשת עקב כ"ף מנחם אב תשי"ג (תורת מנחם כרך ט' עמ' 116 ואילך) בביאור הטעם שלא מנה הרמב"ם את "הישמר לך פן תשכח גו" במניין הלאוין (שמנאו הסמ"ג).

הרבי הקדים ואמר:

עניין זה הוא מהעניינים שאי אפשר ללמדם על־פי נגלה בלבד, ומוכרחים להגיע לביאור על־פי תורת החסידות.

כאן הביא הרבי את תורת הבעש"ט על הפסוק "הישמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו" ורם לבבך וגו" - שלכאורה אינו מובן מהי השייכות של עניין השכחה ל"רם לבבך", והיה צריך לכתוב "הישמר לך פן ירום לבבך" - ומבאר הבעש"ט ש"עיקר אזהרת כל התורה הוא מצותן הזכירה, וההיפוך, הריסות התורה חסיושלום הוא השכחה".

מכאן, שהמצב של "רם לבבך" בא בסיבת השכחה, שכחה - הוא עניין הגלות שלכן אומרים בני־ישראל בגלות "זכור הוי' מה היה לנו", "זכור עדתך קנית קדם", כאשר סיבת השכחה דלמעלה היא מצד השכחה למטה אצל בני־ישראל. מובן